

11.11.2022

EOAK/7050/2021

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää

RIKOSKOMISARION KÄRÄJÄOIKEUDELLE LÄHETTÄMÄT VIESTIT

1 KANTELU

Pirkanmaan käräjäoikeuden käräjätuomari A (jälj. kantelija) arvosteli Sisä-Suomen poliisilaitoksen rikoskomisario B tämän käräjätuomareille 20.8.2020 ja 9.–15.4.2021 lähettämistä viesteistä.

Kantelijan mukaan B on muutoksenhakekeinoja hyödyntämättä pyrkinyt vaikuttamaan käräjäoikeuden ratkaisutoimintaan kahdella eri kerralla.

B:n viestit liittyivät kahteen käräjäoikeuden pakkokeinoasiassa antamaan päätökseen. Ensimmäisessä oli kysymys vangitsemisasiasta, jossa vangittu vaati vapauttamistaan B:n vastustaessa vapauttamista. Päätöksellään käräjäoikeus määräsi vangitun henkilön päästettäväksi heti vapaaksi, ellei muuta syytä ole hänen kiinni pitämiseen. Toisessa tapauksessa oli kysymys B:n käräjäoikeudelle esittämästä vakuustakavarikkovaatimuksesta, jonka käräjäoikeus hylkäsi.

Vakuustakavarikkoasiassa päätöksen teki kantelija, vangitsemisasiassa päätöksentekijänä oli toinen käräjätuomari.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin rikoskomisario B:n selvitys ja Sisä-Suomen poliisilaitoksen lausunto. Kantelija antoi näihin vastineensa.

Rikoskomisario B kertoo selvityksessään olevansa yllättynyt asiassa tehdystä kantelusta.

Vangitun asiaa koskevassa käsittelyssä B kertoo sijaistaneensa toisen ryhmän tutkinnanjohtajaa ja tyrmistyneensä vangitun vapauttamisesta. B kertoo olleensa käsittelyssä itsestään riippumattomista syistä virheellisillä tiedoilla luullen, että asian käsittelyssä oli kysymys samoista perusterikoksista, joiden perusteella epäilty oli vangittu.

Vangitun vapauttaminen ei B:n mukaan ”mennyt käräjäoikeuden aiempiin linjauksiin eikä luonnollisestikaan omaan oikeustajuuni”, minkä hän muistamansa mukaan ilmoitti käräjätuomarille käsittelyn jälkeen.

Saatuaan kirjallisen päätöksen B havaitsi, että vangitsemisella olikin enää kaksi perusterikosta, jolloin vangitun vapauttaminen oli ymmärrettävä.

Kysymyksessä olevaa vangitsemisasiaa oli selvitelty asian ratkaisseen käräjätuomarin kanssa, jolle B on todennut olleensa asian käsittelyssä ”täysin väärillä lähtötiedoilla”.

Vakuustakavarikkoasiasta B kertoo muun muassa, että päätös oli kielteinen. Saamistaan suullisista perusteluista hän ymmärsi hakemuksensa olleen väärin tehty, ja tämän vuoksi käräjäoikeus hylkäsi vaatimuksen. Kantelija oli B:n mukaan valitellut kovaan ääneen kiireitään, eikä B saanut muuta ohjausta kuin sen, että poliisiin tulisi hakea takavarikkopäätöstä oikeudesta. B:n mukaan kantelija tuhtui hänen sinnikkyyteensä asianomistajan oikeuksien ajamisessa aikapaineen alla. B:n mukaan käräjätuomarit kokevat helpolla joutuvansa vaikuttamisen ja painostuksen kohteiksi jopa poliisin taholta, vaikka poliisiin tarkoituksena ei tämä olisi mitenkään ja missään vaiheessa ollut. Saamansa ohje hakea takavarikkoa oikeudelta oli B:n mukaan täysin väärä.

B arvioi, että ilmeisesti riippumattomuutta korostetaan koulutuksessa niin paljon, että avun pyytäminen ja ohjeistuksien kysyminen koetaan vaikuttamisyrietykseksi.

B ei koe toimineensa asiassa väärin eikä hänellä ole ollut vaikuttamistarkoitusta.

B:n mukaan Pirkanmaan käräjäoikeuden pakkokeinoasioiden vastuutuomari ”kanteli sähköpostitse heti tapahtuman jälkeen minusta esimiehelleni eli noin puoli vuotta tätä selvitystä aiemmin.” Tämän seurauksena B keskusteli asiasta pakkokeinoasioiden vastuutuomarin kanssa ja ”asia päättyi hyvässä hengessä.”

Sisä-Suomen poliisilaitos katsoo lausunnossaan, että B on toiminut virheellisesti ottaessaan yhteyttä sähköpostitse tuomareihin ja ilmaistessaan mielipiteensä tuomarien päätösten virheellisyydestä osin kärkeväänkin sävyyn sekä kysyessä neuvoa pakkokeinoasiaan. Viestittely näyttäytyy yrityksenä vaikuttaa käräjäoikeuden päätöksiin jatkossa, mikä on omiaan vaarantamaan luottamusta poliisin tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen. Mikäli B oli tyytymätön tuomioistuimen päätöksiin, hänen olisi tullut hakea niihin muutosta laissa säädetyissä menettelyissä.

Näkemystään poliisilaitos perustelee muun muassa sillä, että kaikilla poliisimiehillä on korostettu asiallisen käyttäytymisen vaatimus. Päällystövirassa tutkinnanjohtajana toimivalla rikoskomisariolla asiallisen käyttäytymisen vaatimus on vielä miehistö- tai alipäällystötasolla työskentelevää poliisimiestä korkeampi. Poliisin tehtävän ja tavoitteen kannalta epäedullisilta tuntuviin tuomioistuinten tai muiden viranomaisten ratkaisuihin on suhtauduttava ammattimaisesti. Jos niihin on olemassa laissa säädettyjä muutoksenhakekeinoja, kuten pakkokeinolaissa, niitä tulee käyttää. Kärkevän palautteen antaminen suoraan tuomarille tai kärjäoikeudelle tuomioistuimen päätöksistä ei ole asianmukainen menettelytapa ja siitä tulee pidättäytyä.

Edelleen poliisilaitos toteaa tuomioistuimen ja tuomarin riippumattomuuden edellyttävän sitä, että se tulkitsee lakia kussakin tehtävänsä liittyvässä tilanteessa ilman mitään ulkoapäin vaikuttavaa tekijää. Poliisin tehtävä pakkokeinovaatimusta esittäessään on tuoda tuomioistuimen tietoon kaikki käsillä olevaan tapaukseen liittyvät tosiseikat, joiden perusteella vaatimuksen esittäjä katsoo, täytyvätkö pakkokeinolle laissa säädetyt edellytykset. Sen jälkeen harkintavalta asiassa siirtyy tuomarille, joka ratkaisee itsenäisesti ja poliisin käsityksistä riippumatta sen, täytyvätkö pakkokeinon käyttämisen edellytykset vai ei.

Riippumattomuus tarkoittaa myös sitä, että kärjäoikeus ei voi neuvoa poliisia esimerkiksi sen suhteen, mitä pakkokeinoja kussakin tilanteessa tulisi hakea tai millaisia tosiseikkoja pitäisi esittää, jotta pakkokeinovaatimus hyväksyttäisiin. Poliisin vastuulla on valmistella pakkokeinovaatimus käytettävissään olevien tietojen perusteella riittävän laadukkaaksi.

Vastineessaan kantelija muun muassa kertoo, että ei ole antanut B:lle ohjetta hakea takavarikkoa kärjäoikeudelta, vaan on todennut, että rikoksesta epäillyn ollessa tuntematon omaisuuteen kohdistuvista pakkokeinoista takavarikko voisi tulla sovellettavaksi. Kantelija ei vastineensa mukaan ole myöskään valittanut omaansa tai kärjäoikeuden työtilannetta.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Suomen perustuslain 3 §:ssä on säädetty valtiollisten tehtävien jaosta. Poliisiviranomainen toimii 2 momentissa säädettyä hallitusvaltaa käyttävän valtioneuvoston alaisuudessa. 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet.

Tuomioistuinlain 1 luvun 3 §:n mukaan tuomioistuimet käyttävät niille perustuslain mukaan kuuluvaa tuomiovaltaa. Tuomioistuimet ovat tuomiovaltaa käyttäessään riippumattomia.

Tuomioistuinlain 1 luvun 6 §n 1 momentin mukaan tuomari on tuomiovaltaa käyttäessään riippumaton.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan tuomari käyttää tuomiovaltaa itsenäisesti ja tässä toiminnassaan häntä sitoo vain laki.

Pakkokeinolain 3 luvun 19 §:n mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella päätöksestä, jolla vangitsemisvaatimus on hylätty taikka vangittu määrätty pääsettäväksi vapaaksi tai määrätty tutkinta-arestiin.

Pakkokeinolain 6 luvun 9 §:n mukaan vakuustakavarikkoa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen.

Valtion virkamieslain 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työjohto- ja valvontamääräyksiä. Virkamiehen on käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Poliisin hallinnosta annetun lain 15f §:n mukaan poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäydyttävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Arvioitaessa poliisimiehen käyttäytymistä otetaan huomioon myös hänen asemansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa.

3.2 B:n viestien sisällöstä

Kantelussa tarkoitetuissa, käräjätuomareille lähettämissään sähköposteissa B on todennut muun muassa seuraavaa:

Vangitsemisasiassa päätöksen tehneelle käräjätuomarille 20.8.2020:

Olin hyvin yllättynyt päätöksessä (--) jutussa. Jaoin tyrmistyksen muiden tutkinnanjohtajien kesken. Mielestämme päätös ei ollut tavanomaista oikeuden pakkokeinolinjaa noudattava. Toivoisin, että otat kollegoittesi kanssa asian esille, vaikka tiedän, että jokaisella tuomarilla on vapaa harkintavalta. Jos tämä on heidän mielestään asiallinen ratkaisu, olemme olleet tietämättömiä. Turvallisuudesta vastaavana ja hyvin ruuhkautuneena viranomaisena vain pelottaa, jos oikeuden kanta muuttuu näin elämäntaparikollisten osalta rikoksia suvaitsevaksi. Emme osaa enää perustella asianomistajille, miksi epäilty pystyy vapaalla jatkamaan rikoksiaan, kun rikokset ikävä kyllä kohdistuvat toistamiseen samoihin yrityksiin. Onko tosiaan varkaudesta odotettavissa olevat tuomio vajonnut näin alas käytettävällä rangaistusasteikolla. Kohtuuttomuutta en muutoin usko päätöksen taustalla ilmenevän kohdehenkilön asunnottomuus ja vuosien päihde- ja rikoskierre huomioiden.

En näe hyötyä tehdä kantelua päätöksestä hovioikeuteen, koska (--) on tosiasiallisesti jo vapaalla, eikä häntä tavoiteta minkään päätöksen muodossa. (--) myös tuntien joudumme esittämään häntä vangittavaksi pikaisesti vapautumisen jälkeisiin uusiin rikoksiin. Mies ei voi mitään päihteidenkäytölleen.

- - -

Vakuustakavarikkoasiassa pakkokeinoasioiden vastuutuomarille
9.4.2021:

Kysyn apua. En enää tiedä, miten poliisi voi valvoa asianomistajan oikeusturvaa.

- - -

En saa läpi turvaamistointia. KäT [kantelija] kertoi 9.4 käsittelyssä, ettei voi kohdistaa tuntemattomaan vakuustakavarikkoon. Jätti siksi asian pöydälle. Takavarikon kuulemma voi kohdistaa tuntemattomaan. Meidän kaavakkeet eivät vain tunne muuta kuin vakuustakavarikon. Takavarikkovaatimusta en voi tehdä, enkä tiedä, onko laissa edes sellaista erikseen.

- - -

Ei kai meidän oikeusjärjestelmä voi olla näin susi? Toisaalta mikään ei enää ihmetytä.

Vakuustakavarikkoasiassa pakkokeinoasioiden vastuutuomarille
12.4.2021

Jos viestini sävy oli epäasiallinen, se johtui yksinomaan siitä, etten saanut perjantaina vastausta, mikä hakemuksessani oli väärin, miksi se hylättiin. Jos vastauksena on vain, että en myönnä en voi vastausta kertoa, vastaan molempien oikeusturvasta, en jaa lainopillisia tietoja. Kai sitä tuomari osaa kertoa, mikä meni väärin, mikä tulee korjata hakemukseen. Sitä sanotaan päätöspohdinnaksi ja sellaisen olen aina aiemmin saanut. Toki veronpainettani nosti tilanteessa toistuva tuomarin mielen maltin menettäminen ja hokeminen kiireistään ja maininta vastapuolen oikeusturvasta tarkemmin mitenkään perustelematta. Mitä oikeusturvaa juuri siinä tilanteessa tarkoitetaan...Oikeusturvasta saada pidettyä bulvaanitulilla laittomasti sinne juuri suomen kansalaiselta selkeästi petoksella saatua 22000 rikoshyötyä? Perusteluja kun yritti selvittää, sanottiin vain, ettei jaeta lainopillisia neuvoja.

- - -

Ei kannata kuvitella mitään viranomaisten linnaketta erehtymättömäksi. Ei edes käräjäoikeutta. Poliisina itse olen viimeisenä erehtymättömien rivissä.

- - -

Vakuustakavarikkoasiassa pakkokeinoasioiden vastuutuomarille 15.4.2021

Ymmärrän tuomioistuimen roolin. Kyseisessä jutussa oli melkoinen aikapaine ja tieto siitä, että kärjäoikeudesta tarvitaan päätös rikoshyödyn takavarikoimiseen tekijältä ulkomailla 7 vrk:n sisällä. Syyttäjälle oli tehty ennakoilmoitus, mutta en sieltä apua ajoissa saanut. Syyttäjä (--) hienosti tuon maaliin hoiti seuraavalla viikolla. Valitettavasti varojen kannalta liian myöhään.

Syy, miksi minulle ja [kantelijalle] väittelyä asiasta tuli, oli se, ettemme kumpikaan todellisuudessa tienneet siinä kiiretilanteessa perjantaina, miten asia finaaliin hoidetaan. Uskon, että olisi aiempien vanhojen tuomareiden kaltaisesti saanut tietooni, miten yleensä vastaavat päätökset heiltä haetaan. Kyseessä ei ole mitään oikeusapua vaan tietoa käytännön tavasta. Oikein tehty hakemus yleensä nopeuttaa myös päätöksentekoa joka viranomaisessa. Tiesin kyllä, että näitä päätöksiä on asianmukaisesti aiemminkin annettu - -.

- - -

Lopuksi pahoittelut vielä kerran. Täytyisi aina säilyttää ammattimainen asenne työtehtävissä, mutta kun on pohjalainen luonne, toistuvat muiden tutkinnanjohtajien tuuraukset ja hiljalleen vuosien saatossa rapistunut usko suomalaiseen oikeusjärjestelmään.

- - -

3.3 Arviointi

Olen asian arvioinnista samaa mieltä kuin Sisä-Suomen poliisilaitos lausunnossaan. Totean lisäksi seuraavan.

Tuomioistuimen riippumattomuuteen kuuluu se, että lainkäyttötoiminnassa tuomioistuimen ja sen kulloisenkin ratkaisukokoonpanon on oltava riippumattomia ja vapaita muiden tahojen vaikutuksesta. Tuomiovallan käytön on oltava riippumatonta muun muassa suhteessa toimeenpano- ja lainsäädäntövaltaan sekä suhteessa oikeudenkäynnin osapuoliin ja muihin intressitahoihin.

Oikeuskirjallisuudessa tuomioistuimen riippumattomuudesta on todettu muun muassa niin, että tuomioistuinten riippumattomuus ei merkitse sitä, että tuomioistuimet ja tuomarit olisivat kaiken arvostelun yläpuolella. Sananvapauteen ja avoimuuteen perustuvassa kansalaisyhteiskunnassa on myös lainkäytöstä ja tuomioistuinten menettelytavoista voitava keskustella ja niitä on lupa myös kriittisesti arvostella. Keskustelua tulisi kuitenkin käydä asianmukaisella tavalla ja arvostelua esittää rakentavassa hengessä eikä tavoitteena saisi olla oikeuden halventaminen tai tuomioistuinten arvovallan horjuttaminen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen mukaan sananvapauden rajoittaminen on oikeutettua, jos se on välttämätöntä muun muassa tuomioistuimen arvovallan varmistamiseksi. (Virolainen – Pölönen: Rikosprosessin osalliset. Rikosprosessioikeus II, s. 453).

Yleisesti voidaan todeta, että tuomioistuimiin kohdistuvaa kritiikkiä arvioitaessa on otettava huomioon toisaalta tuomioistuinten riippumattomuus ja toisaalta sananvapaus.

Erityisesti julkisesti esitetyn arvostelun kohdalla muiden vallan kolmijako-opin osapuolten eli lainsäätäjän ja toimeenpanovallan edustajien tuomioistuimiin kohdistuva kritiikki voidaan herkästi tulkita pyrkimykseksi vaikuttaa tuomioistuimen toimintaan joko yksittäisessä tapauksessa tai tietyn asiaryhmän kohdalla. Poliisi kuuluu toimeenpanovallan piiriin.

Tuomioistuimen perustuslaissa ja tuomioistuinlaissa säädetyn riippumattomuuden kunnioittaminen kuuluu jokaisen virkamiehen virkavelvollisuuksiin. Sananvapaus kuuluu myös virkamiehille, mutta virkamiesasemasta voi johtua rajoituksia sananvapauden käyttöön. Tämän asian arvioinnissa on mielestäni olennaista se, että kysymys on tuomioistuimessa pakkokeinoasiassa puhevaltaa käyttäneen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen lähettämistä viesteistä kyseisen tuomioistuimen tuomareille.

Kantelussa tarkoitettussa tapauksessa ei ole kysymys varsinaisesti julkisesta arvostelusta, koska viestit on lähetetty pakkokeinoasioista päättäneille kärjätuomareille ja pakkokeinoasioiden vastuutuomarille. Viestit eivät siten ole nähdäkseni horjuttaneet yleisesti tuomioistuimen arvovaltaa.

Käsitykseni mukaan B:n viestittely on kuitenkin voinut kärjäoikeuden näkökulmasta näyttäytyä yrityksenä vaikuttaa kärjäoikeuden ratkaisutoimintaan pakkokeinoasioissa. Saman vaikutelman viesteistä voi saada myös ulkopuolinen henkilö.

Vaikka en pidäkään mahdollisena, että tällaisilla viesteillä olisi tosiasiallisesti voitu vaikuttaa tuomioistuimessa ratkaistavana olevan taikka jatkossa käsittelyyn tulevien asioiden käsittelyyn tai lopputulokseen, on viestittely mielestäni ollut tuomioistuimen riippumattomuuden näkökulmasta sopimatonta ja moitittavaa.

Oikea menettely olisi ollut kärjätuomareille lähetettyjen arvostelua sisältäneiden sähköpostien sijaan toimia laissa säädetyn muutoksenhakumenettelyn mukaisesti, mihin B:lla olisi ollut mahdollisuus.

Tuomioistuimen riippumattomuuden kunnioittamisen puutteen lisäksi B:n osin kärjekästä arvostelua sisältänyt viestittely on mielestäni ollut omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Tässä arvioissa olen ottanut huomioon B:n aseman päällystövirassa toimivana rikoskomisariona ja hänen tehtävänsä pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä tuomioistuimen pakkokeinoasioissa.

4 TOIMENPITEET

Kiinnitän rikoskomisario B:n vakavaa huomiota edellä kohdassa 3.3 esittämiini käsityksiin hänen menettelynsä virheellisyydestä. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hänelle.

Ilmoitan ratkaisustani myös Sisä-Suomen poliisilaitokselle.